

Araştırma Makalesi • Research Article

John Rawls'ta Kamusal Akıl Üzerine İnceleme*

A Review Of Public Mind in John Rawls

Mahir ÖZHAN^a

^aDr. Öğretim Üyesi, Siirt Üniversitesi
İİBF/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü, mahirozhan@siirt.edu.tr, 0000-
0002-5274-6600

ÖZ

Asrımızın en önemli siyaset düşünürlerinden bir olan John Rawls ortaya koyduğu eserler ve tezlerle siyaset felsefesine damga vurmuştur. Özellikle liberal normlar ve liberalizmin doğası- kamusal akıl ve adalet teorisi çalışmaları müthiş yankı uyandırmıştır. Liberal siyasal sistemin toplum nezdindeki değeri ve yüklendiği toplumsal rolü anlatmak için kullanılabilir en önemli argümanlardan biri kamusal akıl kavramıdır. Bu kavram sayesinde hem liberalizmin anlamı ve toplumsal rolüne ilişkin fikir ortaya çıkmakta hem de bu toplumun bireylerinin temel özelliklileri hakkında bilgiye erişme olanağı hâsıl olur. Kamusal akıl, John Rawls tarafından kavramsallaştırılmış ve siyaset bilimi literatürüne kazandırılmıştır. Kamusal akıl, Rawls' un dünya düzeni ve toplumsal ortak iyinin oluşması üzerine kurduğu bir kavramsal çerçevedir. Kamusal aklın oluşması, kamusal aklın devre dışı kalması, kamusal aklın sınırları, kamusal aklın en önemli timsali yüksek mahkemenin rolü gibi hususlar Rawls tarafından açıklanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı John Rawls tarafından ortaya konan kamusal akıl tartışmalarını irdelemek ve literatüre katkı sunmaktır. Kamusal aklın doğasına ilişkin hususların yeterince araştırılmadığı ve bu kavramın tam olarak akademi ve kamuoyu nezdinde tartışılmadığı sorunsalı karşısında bu çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal akıl, makul çoğulculuk, john rawls, siyasal liberalizm.

ABSTRACT

John Rawls, one of the most important political thinkers of our century, marked the political disaster with his works and theses. In particular, liberal norms and the nature of liberalism - public reason and theory of justice studies have sparked a tremendous impact. One of the most important arguments that can be used to describe the value of the liberal political system in the eyes of the society and the social role it is imposed is the concept of public reason. Thanks to this concept, both the idea of the meaning and social role of liberalism emerges and the opportunity to access information about the basic characteristics of the individuals of this society is provided. Public mind has been grasped by John Rawls and brought into the literature of political science. Public mind is a conceptual framework established by Rawls on world order and the formation of social common good. Issues such as the formation of public mind, the failure of public mind, the limits of public mind, the role of the high court, the most important symbol of public mind, were explained by Rawls. The main aim of this work is to examine the public mind discussions put forward by John Rawls and contribute to the literature. This work has been carried out in the face of the problematic that the issues related to the nature of public reason have not been adequately researched and this concept has not been fully discussed by the academia and the public.

Keywords: Public mind, reasonable pluralism john rawls, political liberalism.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

1. GİRİŞ

İnsanların bireysel olarak ya da kendi aralarında oluşturdukları özgül gruplar olarak belli bir konuda karar vermelerini sağlayan şey bireyin ve kolektif yapının aklıdır, der John Rawls(2007:247). Dolayısıyla bu çalışmada inceleyeceğimiz akıl bireylerin tek tek karar vermelerini sağlayan “akıl” değil, kolektif yapının karar oydışmalarını sağlayan “akıl”dır. Toplumsal uzlaşıya dayalı akıl kamusal akıl olduğu varsayımından hareketle, her aklın kamusal akıl olup olmadığı üzerine detaylı bir anlatım yapılacaktır. Dolayısıyla öncelikli husus kamusal aklın tanımı ve doğası üzerine olacaktır. Çalışmamızın ikinci bir yanını kamusal akıl ile kamusal olmayan akıl ayrımı teşkil edecek, üçüncü aşamada kamusal aklın timsali olarak yüksek yargıyı ele alınacak ve son olarak da kamusal aklın sınırlarına değineceğiz.

Bu çalışma betimsel bir çalışma olup, ekseriyetle John Rawls'un kamusal akıl üzerine yaptığı çalışmalardan faydalanılacaktır. Çalışmanın temel amacı John Rawls'un kamusal akıl kavramına yönelik yaklaşımını irdelemek ve siyasal liberalizm düşüncesindeki zorunluluğu tartışmaktır.

2. KAMUSAL AKIL NEDİR?

Kamusal akıl, çoğulcu demokratik liberal toplumun ortak zeminidir. Liberal bir toplumda temel anayasal, siyasi ve iktisadi kuruluşların kurucu normatif ile kamusal aklıdır(Denli,2006:13). Bu akıl, kolektif ve politik aklıdır. Bu akıl demokratik liberal toplumda yaşayan insanların ortak iyisini gerçekleştirmenin yoludur. Dolayısıyla kamusal akıl hem ortak çıkarları ve hem de bireysel çıkarları korumanın yoludur. Kamusal akıl neyin iyi ve neyin kötü olduğunu belirleyen aklıdır (Müftüoğlu,2003:37). Rawls, kamusal aklı anayasal demokrasi idealini meydana getiren tüm farklı öğeleri kapsayan genel bir kavram olarak ele almaktadır. Rawls 'un temel amacı liberal demokratik bir toplum için adil, eşit ve istikrarlı bir toplum tesis etmektir. Kendisi için bunun yegâne yolu kamusal aklıdır (Larmore,2003:368).

Rawls demokratik liberal toplumun bireylerini eşit, özgür ve hakkaniyetli olarak kabul eder. Rawls 'un bu birey kavramsallaştırması, “moral bir birey” anlayışına dayanır. Moral birey, neyin iyi ve neyin kötü olduğuyla ilgilidir. Dolayısıyla her birey öncelikle kendi amaçlarını gerçekleştirir ve kendisi için neyin iyi neyin kötü olacağını bilir. Bireyin kamusal aklın temsilcisi olabilmesi için kendi öz çıkarlarını gerçekleştirmiş olması elzemdir. Vatandaşlar kamusal aklın temsilcisi olarak kendi özel çıkarlarını tanımladıkları andan itibaren diğer bireylerinde öz çıkarlarını tanımlamış olurlar. Liberal demokratik toplumda bireyler eşit olmalı, varsa bir eşitsizlik durumu bu derhal toplumun en dezavantajlı kesimleri lehine düzeltilmelidir (Yükselbaba,2008:240-41).

Bir aklın kamusal akıl olabilmesi için, oydışmada bulunacak bireylerin demokratik bir toplumda bulunmaları ve kendi aralarında eşit olmaları gerekir. Yani kanun yapılırken, siyasi kararlar alınırken ve ya başka esaslar oluşturulurken herkes aynı şekilde kararlara katılabilir. Sistemin kamusal akıl yürütememesinin ön koşulu eşitliktir. Hem kararlar alınırken herkesin eşit katılımı hem de fayda sağlanırken herkese eşit dağıtımı söz konusudur. Sistemin kamusal akıl yürütememesi tamamen demokrasi ile ilgilidir. Anti-demokratik siyasal düzende bulunan toplumlarda kamusal aklın yürütülmesi mümkün olmayacaktır(Erdağ,2013:37).Liberal bir demokraside farklı hayat biçimleri karşısında siyasa, tarafsızdır ve bireye kendi hayat biçimini seçme imkânı verir. Her birey kendisi için doğru olana karar verebilecek düzeyde olduğu varsayılır. Çünkü liberal demokratik toplumun bireyi rasyonel bireydir. Farklı inançlara sahip insanların bir arada yaşayabilmesi kamusal akıl ile mümkündür. Kamusal akıl demokratik toplumlara özgüdür ve onların vatandaşlarının ortak aklıdır(Kocaoğlu,2014:113-121).

Kamusal akıl, kamusal alanda belirleyici olan aklıdır. Kamusal alan ise kamusal uzlaşının ürünüdür. Söz konusu uzlaşma politik, kültürel ve ahlaki düzeyde tesis edilmiştir. Uzlaşma, kamusal alanın ve bu alanın belirleyici aklı olan kamusal aklın en temel argümanıdır. Dolayısıyla kamusal akıl uzlaşma temelinde oluşturulmuş liberal kültürdür(Müftüoğlu,2003:37).

Liberal demokratik bir toplumda yaşayan vatandaş, kendisinin en makul siyasa varyans olduğunu kavradığı ve buna gerçekten inandığında, başkalarının da kendisi gibi eşit ve özgür vatandaş olduklarını unutmamak kaydıyla, kamusal akıl yürütmeye başlamış demektir(Rawls,2003:153).

3. KAMUSAL AKIL-KAMUSAL OLMAYAN AKIL AYRIMI

Siyasal görüşler, bağımsız bir gerçeklendirme ile elde edildiği ve eşit-özgür vatandaşlık idealiyle örtüştüğü durumda kamusal akıldan söz etmek mümkün olacaktır. Kamusal akıl dolayısıyla ortak kültürün paydaş olduğu liberal bir ortamda geçerlidir(Kocaoğlu,2014:117). Bu bağlamda tek bir kamusal akıldan söz etmek mümkündür. Bu akıl eşit-özgür vatandaşların bir arada yaşadığı liberal demokrat toplumların aklıdır. Ancak her akıl, kamusal akıl değildir. Kiliselerin, üniversitelerin ve sivil toplumun diğer kuruluşlarının veyahut aristokratik ve otokratik rejimlerin kamusal aklı yoktur. Çünkü bu tür rejimlerde toplumun iyiliği söz konusu olduğunda, buna halk değil, yöneticiler karar verir. Ayrıca bu tür kurumlarda herkesin söz hakkının eşit olmadığı kolektif yapılar olduğu için bunların aklı kamusal akıl değildir. Çünkü bu toplumlarda, toplumsal uzlaşma söz konusu değildir(Rawls,2007:248). Söz konusu gruplar kendileri için neyin iyi ve yararlı olacağı konusunda oydışabilirler. Bu bağlamda kendi amaçları doğrultusunda bir akıl yürütme bilgisine sahip olabilirler. Dolayısıyla ortaya çıkan bu akıl, söz konusu toplumların kendi üyeleri arasında kamusaldırlar. Ancak toplumun genel çıkarlarını temsil etmedikleri ve toplumsal uzlaşma söz konusu olmadığı için kamusal akıl değildirlar.

Burada değinilmesi gereken hususlardan biri de kamusal aklın seküler olup olmadığı üzerinedir. Zira yukarıda kiliselerin aklının kamusal olmadığını belirttik. Buradan yola çıkarak kamusal akıl sekülerdir demek tam anlamıyla doğru olmaz. Zira kamusal akıl, kamusal kültür bir öneride bulunurken İncil'e ya da başka dini literatür kaynaklarına müracaat edebilir. Burada temel kıstas söz konusu önerinin siyasi gerekçelerle desteklenmesidir. Eğer bu öneriler siyasi gerekçelerle destekleniyorsa kabul edilebilir. Dolayısıyla kamusal aklın sınırlarına dâhil olur(Erincik,2010:303).

Kamusal akıl, demokratik rejimlerin karakteristik özelliğidir. Eşit vatandaşlık fikrini paylaştan ve bu konuda oydaştan vatandaşların aklıdır. Bir aklın kamusal akıl olarak nitelendirilebilmesi için bazı temel özelliklere sahip olması gerekir. Öncelikle bu akıl, eşit ve özgür vatandaşın aklıdır. Dolayısıyla kamunun aklıdır. İkincisi, kamusal aklın konusu kamunun ortak iyiliği üzerine kurulmuştur. Temel dürtüsü ortak adalet anlayışıdır. Üçüncü olarak tüm meseleler ve tartışmalar herkesin görüşüne açıktır. Herkesin fikir beyan etme olanağı vardır. Dolayısıyla bu koşullar altında gerçekleşen akıl kamusal aklıdır(Rawls,2007:247-55).

Kamusal aklın ne olduğu ile ilgili somut bir veri ortaya koymanın yollarından biri de kamusal olmayan aklın ne olduğu üzerine tartışmaktır. Yukarıda zikredildiği üzere üniversiteler, sivil toplum, kiliseler ya da otokratik rejimler v.b. yapılar kamusal olmayan akıllardır. Buradan yola çıkarak birden fazla kamusal olmayan aklın varlığına erişebiliriz. Ancak şu nettir ki kamusal akıl tektir. Tek bir kamusal akıl vardır o da kamunun ortak iyiliği için vardır. Hükümetler, parlamentolar, mahkemeler gibi kurumlar kamunun ortak yararı için çalışan kurumlardır. Dolayısıyla kamusal akla ilişkin veriler bu alanın içine yerleştirilir(McCarthy,1994:50).

Kamusal olmayan akılların amaçları ve içeriği ne olursa olsun kendi üyeleri arasında ortak çıkarları gerçekleştirdikleri ve dolayısıyla kendi aralarında uzlaşma kültürüne dayalı toplumsal birlikler oluşturdukları görülmektedir(Müftüoğlu,2003:40). Bu birlikler de kendileri açısından kolektif kararlar alabilir. Ama sadece kendi birliklerinin çıkarları ön planda tutulduğu için kamusal akıldan söz edilemez.

Kamusal aklın amacı haklılaştırmadır. Bu durum herkesin kabul edebileceği değerlerin gerçekleştirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu akıl kabul edilebilir gerekçeleri önceleyerek doğruya ulaşılmasını sağlar. Dolayısıyla siyasal meseleler bir tartışma zemini olmadan, haklı gerekçeler ortaya çıkarılmadan çözümlenmeye çalışılmaz. Kamusal akıl bir tartışma zemini sunar. Kamusal aklın nesnesi kamunun ortak iyiliğidir. Ortak iyiye karar verecek birey farklı özelliklere sahip özgür ve eşit bireydir(Kocaoğlu,2014:114-122).

Bireylerin en öncelikli amacının kendi öz çıkarlarını gerçekleştirmek olduğunu belirtmiştik. Peki, nasıl oluyor da bireyler kendi özgül çıkarlarını bir kenara bırakıp da kamusal bir adalet anlayış için mücadele ederler? Rawls, toplumu ilgilendiren temel sorunların varlığı durumunda bireylerin oyları aracılığıyla siyasal gücü birbirleri için, birbirlerine karşı yerinde kullanarak harekete geçtiklerini söyler. Vatandaşlar, diğer kişilerin de kendileri gibi kamusal akıl sınırları çerçevesinde hareket ettiklerini düşünürler. Rawls, tartışma konusu olan bir durumun varlığı halinde vatandaşların karşılıklı olarak kamusal akıl çerçevesinde hareket edeceklerini söyler(Kocaoğlu,2014:122-23). Peki, siyasal güç nasıl kullanılmalı ki kamusal aklın ürünü olsun. Farklı bir deyişle hangi durumda vatandaşlar demokratik toplumun ilkelerini zedelemeyen ve eşit olma halinden taviz vermez. Bu soruya şöyle cevap verilebilir; siyasal gücün kullanımının vatandaşlar arasında makul ve rasyonel olarak kullanılması halinde bu siyasal güç kullanımı anayasal esaslara uygun olur. Ve herkesçe yerinde ve haklı kabul edilir. Dolayısıyla kamusal akıl, temel sorunlar söz konusu olduğunda bireylerin oy kullanmalarının bireysel ya da özel olduğu fikrini reddeder. Burada söz konusu olan tercihlerimiz değil ortak yararlarımızdır(Rawls,2007:254).

Kamusal aklın, kamusal içeriğe sahip olması kabaca üç şey tarafından belirlenir. Bunlar; temel hak ve özgürlükler, genel fayda ve eşitliktir. Rawls ‘un “siyasal adalet anlayışı” olarak ifade ettiği bu değerler, toplumun temel yapısına siyasal, sosyal ve ekonomik kurumlarına uygulanır. Çünkü kamusal aklın uygulama alanı eşit ve özgür kurumlardır, toplumlardır. Adalet ilkelerini benimseyen bireyler kamusal aklın ölçülerini benimserler ve hakkaniyet olarak adalette, kamusal aklın kuralları ve adaletin ilkeleri kesişirler. Siyasal adalet anlayışı çerçevesinde bireyler kendileri gibi özgür ve eşit olan diğer bireylerle beraber makul ve kabul edilebilir olan ilke ve değerlere sahip olmak durumundadır. Bunların dışında yer alan dinsel, felsefik ya da bilimsel doktrine uygulanmaz. Çünkü buralarda toplumsal bir uzlaşmanın ortaya çıkması mümkün değildir(Rawls,2007:257-260).

4. KAMUSAL AKLIN TİMSALİ: YÜKSEK MAHKEME

Liberal siyasal toplumlarda ortaya çıkan fikirlerin birleştirilmesi ve ortak amaca yönlendirilmesi kamusal akıl dâhilinde hareket etmekle mümkün olabilmektedir. Böylelikle makul çoğulculuk ve örtüşen görüş birliği zemininde kamusal akıl yürütülebilecektir. Bu fikir ve düşüncelerin ortak bir zeminde buluşması için toplum içerisinde “modus vivendi” yani “şartlara bağlı geçici bir sözleşme” yapılır. Bu sözleşmenin temel amacı oydaştırmaktır. Böylelikle ortaya çıkan toplumsal oydaşma yüksek mahkeme tarafından benimsenerek tüm toplum tarafından benimsenmesi sağlanacaktır (Erdağ,2013:38).

John Rawls, “anayasal yargıya sahip anayasal bir rejimde kamusal aklın yüksek mahkemenin aklı” olduğunu ifade eder. Rawls bu düşüncesinin temelini iki gerekçeye bağlar. Ona göre, öncelikle, yüksek mahkeme en son ve en üst karar verme merciidir. Dolayısıyla nihai yorumcudur ve kararları bağlayıcıdır. Bu açıdan kamusal akla uymaktadır. İkinci olarak da yüksek mahkemeyi kamusal aklın timsali olarak görmektedir. Söz konusu iki gerekçe ile kamusal akıl arasındaki ilişki, anayasacılığın temel ilkeleri ile açıklanmaktadır(2007:268);

Birinci olarak, kurucu güç ile olağan güç arasında bir ayırmadan söz edilebilir. Buna göre kurucu güç devletin kurumlarına ve rejimine şeklini verebilen güç iken olağan güç ise devlet görevlilerinin ve halkın gündelik hayatta sahip olduğu güçtür.

İkinci olarak, yüce yasa ve olağan yasa ayırımıdır. Yüce yasa halkın kurucu gücü iken olağan yasa meclisin ve seçmenin günlük gücünün ifadesidir.

Üçüncü olarak, demokratik bir anayasasının varlığıdır. Demokratik bir anayasa, vatandaşların kendilerini ilkeli bir şekilde yönetebilmesinin temel göstergesidir. Ve bu gösterge kamusal aklın somutlaşma halidir. Kamusal aklın temel hedefi vatandaşların kendilerini demokratik şekilde ifade etmesini sağlamaktır.

Dördüncü olarak, demokratik olarak hazırlanan ve onaylanan anayasasının sahip olması gereken çerçevenin çizilmesi, kabul edilen haklardan dönüş yapılması ile ilgilidir.

Beşinci olarak, nihai güç, ne sadece yasama gücünün ve ne de sadece yüce mahkemenin elinde bulundurulmamalıdır. Dolayısıyla düalist bir yapı bulunmalıdır.

Anayasal demokrasisi düalisttir ve parlamento üstün değildir. Zira parlamentonun üstün olması durumunda bazı çıkar grupları halkın kurucu gücünün yasalarını değiştirebilir. Bu durumda kamusal akıl yara alabilir. Bunun önlenmesi için yüksek mahkemenin güçlü olması ve kamusal akli uygulaması gereklidir. Mahkeme yüce yasanın üstünlüğünü çıkar gruplarından ya da mecliste çoğunluğu elinde bulunduranlar tarafından zayıflatılmasından korumalıdır. Ve mahkeme sadece halkın yasalarını korumakla yetinmemeli aynı zamanda kamusal aklın devam ettirilmesini de sağlamalıdır (Rawls, 2007:265-68).

Kamusal aklın ürünü olan yüce mahkeme, vatandaşlar ya da milletvekilleri gibi hareket edemez. Vatandaşlar ya da milletvekilleri oy verme davranışlarını gerekçelendirebilirler ve bu durumu kamusal akıl ile de açıklayabilirler. Ama bu her şeyden önce kendi özgül çıkarlarıdır. Kamusal aklın çıkarları değildir. Oysa yüksek mahkeme herhangi bir gerekçelendirme ya da siyasal açıklama yapmak ve onlara göre davranmak durumunda değildir. Yüksek mahkeme kamusal aklın ürünü olarak teamüllere ve tarihsel belgelere göre hareket etmelidir. Ve dolayısıyla da anayasa yargısında görev alan kişilerin kamusal aklın gereğini yerine getirebilecek donanıma sahip olmaları ve kendilerini ifade etmeleri gereklidir.

Yargıçlar anayasa konusunda vatandaşların uzlaştıklarından çok daha fazla uzlaşamayabilirler Ama onların sahip oldukları siyasal anlayışlar ve anayasal esaslar hakkındaki fikirleri onları temel özgürlükler konusunda aynı noktaya getirmektedir. Anayasa, mahkemenin değil halkın ifade edilmesine izin verdiği şeydir. Dolayısıyla burada görev alan yargıçların fikirleri kurucu yasanın izin verdiği fikirlerdir(Rawls,2007:269-70). Bu fikirler ahlak çerçevesinde örülmüştür. Anayasal meselelerde yol gösterici ilke olan kamusal akıl herkese hitap eden akıl ve bu akıl az önce de zikredildiği üzere mahkemelere izin verdiği fikirlerin beyan edilmesini onaylar. Yargıçların fikri halkın fikri olduğuna göre bu fikirler ahlakidir ve kamusaldır. Kamusal aklın herkese hitap etmesi, kendisine duyulan bir saygının ortaya çıkmasını sağlar. Bu saygı ahlaken değerlidir, kıymetlidir. Dolayısıyla liberal anayasal demokrasinin özünde olan ahlaki anlayışın temeli sözü edilen "saygı"dır (Prusak,1998:17).

Kamusal akıl siyasal ve tüm temel meselelere cevap verebilen bir anlayış olarak ifade edilmişti. Belirli bir probleme birden çok cevap verebilme durumu beraberinde bir takım zorlukları getirmektedir. Zorluklardan birincisi kamusal aklın aynı soruya birden fazla cevap vermesidir. Bunun temel nedeni kamusal aklın çelişkisi değil, farklı siyasal görüşlerin varlığıdır. Dolayısıyla burada kamusal akıl farklı kombinasyonlar üretmek ama nihayetinde adaletli bir durum sunmak durumundadır(Rawls,2007:273-275). Tartışmanın siyasal olmayan bir zeminde yürütülmesi farklı makul cevapların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ancak kamusal akıl anayasal esaslara ilişkin olarak bu tür cevaplar verilmesini kabul etmez. Anayasal meseleler ve adaletin temel meselelerinde cevap nettir, tektir(Kocaoğlu,2014:118).

İkinci zorluk ise vatandaşların samimi fikirlerini kamusal akıl çerçevesinde oylamalarına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Burada bir değeri kabul etmek diğer değerleri reddetmek anlamına gelmemeli. Dolayısıyla kamusal aklın özelliklerine ilişkin kabul ile makul doktrinler arasında bir sorun ortaya çıkmaz(Kocaoğlu,2014:118). Kamusal akıl, vatandaşların oylarının birbirlerine yakın makul bir siyasal değerler dengesi oluşturulmasını arzu etmektedir.

Bir diğer zorluk ise temel sorunların ne zaman kamusal akıl tarafından çözüldüğüdür. Siyasal değerlerin eşit ve özgür vatandaşlar arasındaki adaleti temsil ettiği noktada kamusal akıl makul bir çözüm üretmiş olacaktır(Rawls,2007:273-275).

Rawls 'un kendi kamusal akıl yaklaşımının getirdiği yenilikler şunlardır; ilk yenilik medeni vatandaş idealini yaratarak bu vatandaş merkezli bir yere yerleştirmesidir. İkinci yenilik ise kamusal aklın içeriğinin siyasal adalet anlayışı tarafından sağlanmış olmasıdır(Kocaoğlu,2014:119).

5. KAMUSAL AKLIN SINIRLARI

Kamusal aklın demokratik uzlaşma ilişkin olduğunu belirtmiştik. Kamusal alan, siyasal sorunlarla sınırlandırılmıştır. Kamusal aklın sınırları ise kamusal alanın kullanım alanı ile sınırlıdır. Kamusal akıl bütün meselelere değil sadece anayasal meselelere ilişkin olarak uygulama alanı bulur(Kocaoğlu, 2014:114). Yani kamusal akıl vatandaşların temel meselelere ve siyasal ekonomik programlara ilişkin kullandıkları oya uygulanır.

Liberal bireyin tartışma alanı kamusal aklın sınır alanıdır. Aynı zamanda kamusal akıl devlet görevlilerine, yasama meclisine ve kamusal aklın timsali olan yargıya uygulanır. Buralarda yürütülen tartışmalar ve ele alınan konuların ortak amacı kamu yararadır. Bu tartışma herkes için iyinin ne olduğu tartışmasıdır. Böylelikle makul bireyler belirli fikirlerde oydaşmış olur. Ancak Kilise, üniversite ve sivil toplum gibi kurumların işleyiş yöntemleri kamusal akılla sınırlanmaz. Buralarda ortaya çıkan fikirler, yürütülen tartışmalar tüm kamunun ortak iyiliği ya da üzerinde oyaşaacağı genel menfaatler olmaktan ötedir. Bu gibi kurumlar sadece üyelerinin ya da gönüldaşlarının sorunları ile ilgilenmekte ve onlarla ilgili çözüm önerileri ve fikirler tartışılmaktadır. Bu nedenledir ki bu alan kamusal aklın sınırlarının dışındadır. Örneğin, o hakkı, hoşgörü, fırsat eşitliği ve mülkiyet hakkı gibi konular anayasal ve temel siyasi sorunlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla burada yürütülecek tartışmalar kamusal aklın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Buna karşın vergi, ayın, bilimsel bir doktrin, ya da hayvanların korunması gibi konulara ilişkin düzenlemeler tamamen belirli zümreleri ya da aidiyet ilişkilerini kapsadığı ve ilgilendirdiği için kamusal aklın kapsamı dışında yer alır (Rawls,2005:214).

6. SONUÇ

Kamusal akıl, liberal toplumun içerisinde barındırdığı değerlerden ortaya çıkmış ve uzlaşım temelinde tesis edilmiş liberal kültürdür. Dolayısıyla kamusal alanın yurttaş-hukuk ekseninde dar bir anlamda tanımlanması ortadan kaldırılmış oldu. Rawls 'un bu yeni tanımı ile liberal kamusal akıl, kaynağını liberal toplumun tarihinde bulan uzlaşma dayalı liberal kültür çerçevesinde tanımlanacaktır(Müftüoğlu,2003:42). Bu varsayım ile Rawls 'un kamusal akıl olarak ifade ettiği ve yurttaşların kolektif olarak kullandığı akıl, kamusal alanı oluşturmuş olacaktır. Kamusal alanı oluşturan ve bu alanda egemen olan fikir yani kamusal akıl ortaya çıkaran yegâne şey ideal toplumdur. Ancak bu toplumun varlığı halinde kamusal akıldan söz edilebilir. Böyle bir toplum modelinde uzlaşma kültürü ve siyasal adalet anlayışı sağlanabilir.

Eşit ve özgür bireylerin varlığı halinde kamusal aklın oluşum süreçleri işlenmeye başlar. Aksi takdirde bir kamusal akıl oluşumundan söz edilemez. Kurumların kendi rasyonel akılları olabilir. Kendileri için en ideal fikirler ortaya atılabilir ve

uygulanabilir. Ancak bu fikirler ne kadar rasyonel olursa olsun bu fikrin kamusal bir akıl sonucu ortaya çıktığı söylenemez. Kamusal aklın ürünü olabilmesi için siyasal tartışmaların süzgecinden geçmesi ve herkesin söz konusu fikre ilişkin görüşlerinin ifade edilebilmesi olanak dâhilinde olmalıdır. Bu yüzden ki üniversiteler, kiliseler ve sivil toplum gibi kurumların görüşleri kamusal aklın bir neticesi değildir.

Kamusal akıl, bir yol gösterici ilke olarak, hukuksal alanda kendini göstermektedir. Ancak bu durum kamusal aklın salt hukuksal alanda sınırlı kalacağı anlamına gelmez. Kamusal akıl anayasal ve temel siyasal işlevlerde de kendini göstermektedir. Bu bağlamda kamusal alan bir denetim görevi görmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin kimler tarafından ve nasıl kullanılacağı, hangi davranışın toplumsal normlar ekseninde iyi ve hangilerinin kötü olacağına dair görüşler kamusal aklın ürünü olacaktır. Böylelikle ortaya konan yasaların meşru bir zemini oluşmuş olacaktır(Müftüoğlu,2003:39). Dolayısıyla kamusal akıl, hem ideal topluma giden yolda bir ışık ve hem de siyasal sorunlara ilişkin bir meşruiyet kriteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusal aklın toplumda kök salması toplumsal uzlaşmayı sağlayacaktır. Çünkü kamusal akıl sayesinde her vatandaş bir diğer vatandaşın kendisi gibi kamusal akıl çerçevesinde hareket ettiğini bilecek ve ortak çıkarların gerçekleşmesi için uzlaşma halinde olacaklardır.

Kamusal aklın oluşması için herkesin eşit ve özgür olması lazım. Ve eğitim konusunda insanların herhangi bir probleminin olmaması lazımdır. Bunun yanında devleti yöneten siyasal mekanizmaların siyasal adaletten taviz vermemeleri lazımdır. Bunların herhangi birinde açık olması halinde ya da başka bir ifadeyle bu şartların tam olarak tesis edilmemesi halinde kamusal aklın oluşması pek mümkün olmayacaktır.

Din ya da din dışı doktrinler kamusal aklın dışında bir yaşama sahası bulamayacaklarını anladıkları ve bu akılla hareket edecekleri zaman meşru yasaların sınırında dolaşmaya başlamış olurlar(Kocaoğlu,2014:124).Kamusal aklın içeriği siyasal adalete dayanır. Ve bu siyasal adalet değerleri kamusal aklın siyasal değerleridir. Kamusal aklın sınırları yasalar ya da hukuk değildir. Sadece ve sadece vatandaşların ortak yararı kamusal aklın sınırınıdır.

KAYNAKÇA

- Erdağ, R. (2013). John Rawls'un Mükemmel Toplum Düşüncesi: Eleştirel Bir Bakış. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (2) , 35-41.
- Erincik, S. (2010). Kamusal Aklın Sınırları İçinde Din (John RAWLS'un Düşünceleri Bağlamında). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51 (2) , 291-314.
- Kocaoğlu, M. (2014). *John Rawls Adalet Teorisi ve Temel Kavramlar*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Larmore, C. (2003). *Public Reason, the Cambridge Companion to Rawls*. ed. Samuel Freeman, Cambridge University Press, Cambridge
- Müftüoğlu, A. (2003). Liberal Kamusal Alan: Rawls'un Uzlaşımçı Liberal Kültürü. *Sivil Toplum Dergisi*, 1(2), 31-43.
- Prusak, B. G. (1998). Politics, Religion and The Public Good, Interview with Philosopher John Rawls, *Commonweal*, 01.02.2020 tarihinde <https://www.nlnc.org/critics/rawls/primary-source-documents/politics-religion> adresinden alındı.
- Rawls, J. (2007). *Politik Liberalizm*, çev. Mehmet Fevzi Bilgin, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rawls, J., (2003). *Halkların Yasası ve Kamusal Akıl Düşüncesinin Yeniden Ele Alınması*, çev. Gül Evrin, , İstanbul , İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Thomas M., (1994). Kantian Constructivism: Rawls and Habermas in Dialogue , *Ethics*, Vol.105, No.1.
- Yükselbaba, Ü. (2011). Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlıları. *Journal Of Istanbul University Law Faculty*, 66(2) , 227-271.